

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ / ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η στήλη αναφέρεται στην εκπαίδευση επαγγελματιών του πεδίου, τις μη τυπικές ομάδες, και στην ένταξη και εξέλιξη του θεάτρου ως μάθημα. Οι θεατρικές θεωρίες και τεχνικές αλλάζουν, διαμορφώνονται, εξελίσσονται. Επηρεάζονται από την κοινωνία, τις κυρίαρχες πολιτικές και αισθητικές κουλτούρες, τις νέες καλλιτεχνικές τάσεις και τις παγκόσμιες ιστορικές εξελίξεις. Στη στήλη μας δημοσιεύονται άρθρα σχετικά με τις εξελίξεις στις θεατροπαιδαγωγικές επιστήμες που έχουν ως αντικείμενο τις νέες θεατρικές μεθόδους και την εφαρμογή τους.

Η συμβολή του εκπαιδευτικού δράματος και του θεατρικού παιχνιδιού στη σχολική τάξη

Μάνος Καβίδας

Περίληψη: Με το παρόν άρθρο προσεγγίζουμε τη συμβολή της θεατρικής τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία, με έμφαση στο μάθημα της θεατρικής αγωγής, εστιάζοντας στο εκπαιδευτικό δράμα και το θεατρικό παιχνίδι. Τονίζεται η σημασία ένταξης της θεατρικής αγωγής στο σχολείο ως μέσου ανάπτυξης ενσυναίσθησης, επικοινωνίας και βιωματικής μάθησης. Παρουσιάζονται συνοπτικά τα οφέλη της θεατρικής τέχνης για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών, ως τρίπτυχο συναισθηματικών - γνωστικών - κοινωνικών δεξιοτήτων. Επιχειρείται η ανάδειξη των δυνατοτήτων δημιουργίας ενός περιβάλλοντος αποδοχής, συνεργασίας και δημιουργικής μάθησης μέσα από παραδείγματα εφαρμογών στη σχολική τάξη της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτικό δράμα, θεατρικό παιχνίδι, ενσυναίσθηση, βιωματική μάθηση

Εισαγωγή

Στο παρόν παρουσιάζονται συνοπτικά τα οφέλη της θεατρικής πράξης για την ανάπτυξη των συναισθηματικών, γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων του παιδιού, εστιάζοντας στο θεατρικό παιχνίδι και το εκπαιδευτικό δράμα και προτείνοντας παραδείγματα εφαρμογών στην τάξη, καθώς και προτάσεις διαχείρισης των προκλήσεων που μπορεί να προκύπτουν κατά την προσωπική διδακτική εμπειρία.

Το θέατρο στην Εκπαίδευση

Η θεατρική τέχνη σε πολλές χώρες στον κόσμο εντάσσεται ως βασικό μάθημα στα αναλυτικά προγράμματα του σχολικού περιβάλλοντος (Τσιάρας, 2016, σ. 29). Η φράση «Θέατρο στην Εκπαίδευση» αναφέρεται σε διάφορες προσεγγίσεις και μορφές θεατρικής δράσης που

προσαρμόζονται σε διαφορετικούς στόχους, ηλικίες και πλαίσια. Κάθε εκπαιδευτικός ή ομάδα δημιουργεί τον δικό της τρόπο έκφρασης αξιοποιώντας τη δημιουργικότητα και αναπαριστώντας πτυχές της ζωής (Κοντογιάννη, 2008, σ. 217).

Το θέατρο στην εκπαίδευση συνδυάζει μάθηση και παιχνίδι, αναπτύσσοντας συναισθηματικές, γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες, μέσω της συμβολικής και εκφραστικής γλώσσας, που περιλαμβάνει το σώμα, τον λόγο και τα αντικείμενα. Εκκινώντας από τις συναισθηματικές δεξιότητες, η θεατρική αγωγή «πρωταρχικά επιδρά σε συναισθηματικό επίπεδο και μπορεί να προκαλέσει έντονες συγκινησιακές αποκρίσεις, οι οποίες μπορούν να εκφραστούν σωματικά» (Κοντογιάννη, 2008, σ. 19). Ενισχύει την αυτοέκφραση, την αυτοπεποίθηση και τη συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών, βοηθώντας τα να αναγνωρίζουν και να εκφράζουν τα συναισθήματά τους. Λειτουργεί ως μεταβατικό φαινόμενο στην ψυχοσύνθεση του παιδιού. Γεφυρώνει τον εξωτερικό με τον εσωτερικό του κόσμο, ενώ ταυτόχρονα καλλιεργεί τη φαντασία, η οποία αποτελεί «κυρίαρχο μέσο επικοινωνίας ιδεών και τρόπο συμπεριφοράς στον πολιτισμό» (Κοντογιάννη, 2008, σ. 22-23). Με την χρήση και αξιοποίηση εφαρμογών του θεάτρου στην εκπαίδευση μπορούμε να καλλιεργήσουμε το φανταστικό κόσμο του παιδιού και να το βοηθήσουμε να συνδέσει την φαντασία με τη δράση (Τσιάρας, 2016, σ. 32). Από γνωστικής άποψης, η θεατρική πράξη καλλιεργεί τη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία, την εκφραστικότητα, την ακρίβεια στη διατύπωση και τη συνειδητοποίηση του σώματος ως μέσου επικοινωνίας. Συμβάλλει στη διαθεματική σύνδεση γνώσεων, την ανάπτυξη δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων και αυτογνωσίας και αναπτύσσει την ικανότητα λήψης αποφάσεων, βοηθώντας τα να διαχειρίζονται με μεγαλύτερη ωριμότητα ποικίλες καταστάσεις της καθημερινότητας. Στην κοινωνική διάσταση, η θεατρική πράξη ενισχύει την ενεργό συμμετοχή, την περιέργεια και την κατανόηση συμβόλων, ενώ δημιουργεί περιβάλλον αποδοχής και συνεργασίας μεταξύ μαθητών διαφορετικών πολιτισμών και εθνικοτήτων, ενισχύοντας την ενσυναίσθηση. Με την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων, μέσα στη σχολική αίθουσα, διαμορφώνονται οι διαπροσωπικές σχέσεις, η αυτοαντίληψη-αυτοεκτίμηση, η υπευθυνότητα, αλλά και η επικοινωνία μεταξύ των παιδιών.

Συμπερασματικά, η θεατρική αγωγή καλλιεργεί την αυτοεκτίμηση των παιδιών, ενισχύοντας την επικοινωνία, τη συναισθηματική έκφραση και την ψυχική ανθεκτικότητά τους και προσφέρει ένα ασφαλές πλαίσιο για προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη, όπου τα παιδιά ενθαρρύνονται να διεκδικούν και να ονειρεύονται (Γραμματάς, 1999, σ. 77).

Θεατρικό παιχνίδι και εκπαιδευτικό δράμα: Εργαλεία στην εκπαιδευτική διαδικασία

Το Θεατρικό Παιχνίδι είναι μια δημιουργική και συλλογική μορφή παιχνιδιού που αξιοποιεί τις εκφραστικές δυνατότητες του θεάτρου μέσα από τον αυτοσχεδιασμό και τη σωματική διάδραση. Μέσα από τα τρία επίπεδά του — αισθητηριακό, αισθητικό και συμβολικό — συμβάλλει στη συνειδητοποίηση του εαυτού, την αυτοπραγμάτωση και τη διαμόρφωση της προσωπικότητας. Ξεκινώντας από μια ιδέα ή ένα γεγονός, η διαδικασία εξελίσσεται σε ένα δυναμικό περιβάλλον δράσης, όπου τα παιδιά εκφράζουν εμπειρίες, ιδέες και συναισθήματα, αναπτύσσουν ρόλους και σχέσεις και συμμετέχουν συλλογικά, μέσα από μια ενεργή και συνεργατική εμπειρία μάθησης. (Βενιέρη, 2017, σ. 97 και 141). Ιδίως στις μικρές ηλικίες, λειτουργεί περισσότερο ως δημιουργική διαδικασία, παρά ως καλλιτεχνικό μέσο έκφρασης, που ενισχύει την ταύτιση με ηρωικά πρότυπα και προάγει την ενσυναίσθηση (Κοντογιάννη, 2008, σ. 20).

Κατά τη διάρκεια θεατρικού παιχνιδιού ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως εμπνευστής, δημιουργώντας συνθήκες για πειραματισμό, ελεύθερη έκφραση και ανακαλύψεις. Κάθε εφαρμογή του είναι μοναδική, καθώς τα αποτελέσματα προκύπτουν από τη συλλογική δημιουργικότητα της ομάδας. Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι και τη χρήση θεατρικών κωδικών επικοινωνίας, τα παιδιά αναπτύσσουν σύνθετες μορφές έκφρασης, ενισχύουν τη δημιουργικότητα, μαθαίνουν να συνεργάζονται και να επικοινωνούν αποτελεσματικά, αναγνωρίζοντας τα συναισθήματα και τις ανάγκες των γύρω τους. Παράλληλα, προάγεται η προσωπική, κοινωνική, ηθική και πνευματική τους ανάπτυξη μέσα σε έναν ποιητικό και αποκαλυπτικό χώρο μάθησης (Τσιάρας, 2014, σ. 25).

Αναφέρεται εδώ ως παράδειγμα το θεατρικό παιχνίδι με θέμα: *Τα συναισθήματά μου σε κούκλες*, στο οποίο τα παιδιά εκφράζουν συναισθήματα μέσα από μια κούκλα στην οποία δίνουν όνομα και χαρακτήρα. Με μικρές σκηνές από την καθημερινότητα, τα παιδιά μιλούν για το πώς νιώθει η κούκλα και πώς μπορεί να νιώσει καλύτερα. Μέσα από τη «φωνή» της κούκλας μπορούν επίσης να εκφράσουν σκέψεις για τον εαυτό τους, ενισχύοντας την αυτοεκτίμηση, την αποδοχή του εαυτού και αγκαλιάζουν τη διαφορετικότητα, βιώνοντας συναισθηματική απελευθέρωση. Συνήθως κάθε παιδί δημιουργεί στην τάξη τη δική του κούκλα, η οποία παραμένει ίδια και χρησιμοποιείται σε διαδοχικά μαθήματα, ώστε να υπάρχει συνέχεια και αίσθηση ασφάλειας. Η προσωπική κούκλα λειτουργεί ως καθρέφτισμα και σταθερό μέσο έκφρασης συναισθημάτων και σκέψεων. Μια συχνή δυσκολία είναι ότι κάποια παιδιά δεν συνδέονται άμεσα με την κούκλα και διστάζουν να την χρησιμοποιήσουν ως «εκπρόσωπο» των συναισθημάτων τους, κάτι που ο εκπαιδευτικός μπορεί να υποστηρίξει με ήπιες καθοδηγούμενες δραστηριότητες, σταδιακή εξοικείωση και ασφαλές, ενθαρρυντικό κλίμα στην τάξη.

Ακολουθούν δύο παραδείγματα εφαρμογών στην τάξη για καλλιέργεια της ενσυναίσθησης. Σε μια δραστηριότητα που έχει εφαρμοστεί σε τάξεις από Β΄ έως Δ΄ δημοτικού, με τίτλο *Η παλιά βαλίτσα που κρύβει ιστορίες*, ο εκπαιδευτικός φέρνει μια άδεια βαλίτσα και ζητά από τα παιδιά να φανταστούν το «μυστικό αντικείμενο» που κρύβεται μέσα της. Οι μαθητές αυτοσχεδιάζουν δημιουργώντας ρόλους – εξερευνητή, που γνωρίζει το μυστικό ή ακόμη και του ίδιου του αντικειμένου με κίνηση και ήχο. Η ιστορία γεννιέται αυθόρμητα από τις ιδέες τους, χωρίς έτοιμο κείμενο, και στο τέλος η ομάδα συνθέτει μια μοναδική μικρή σκηνή, προϊόν της στιγμιαίας φαντασίας των παιδιών. Τα παιδιά καλούνται να σκεφτούν όχι μόνο τι κάνει ένας χαρακτήρας, αλλά τι νιώθει, τι επιθυμεί και πώς βλέπει τον κόσμο, αυτό καλλιεργεί την ικανότητα να κατανοούν συναισθήματα και οπτικές διαφορετικές από τις δικές τους.

Άλλη δραστηριότητα, είναι το *Ανακαλύπτοντας το συναίσθημα του Άλλου*. Στοχεύει επίσης στην ενίσχυση της ενσυναίσθησης και της κοινωνικοποίησης και που έχει εφαρμοστεί σε τάξεις από Γ΄ έως Δ΄ δημοτικού. Τα παιδιά τραβούν καρτέλες με συναισθήματα, δημιουργούν χαρακτήρες που τα βιώνουν και τα εκφράζουν με σώμα και πρόσωπο. Ακολουθούν σύντομες δραματοποιήσεις, όπου διαφορετικά παιδιά μπορούν να υποδυθούν τον ίδιο χαρακτήρα για να νιώσουν το ίδιο συναίσθημα. Η δραστηριότητα κλείνει με συζήτηση για όσα αισθήματα παρατηρήθηκαν και για την εμπειρία του να μπαίνουν στη θέση του άλλου, ενισχύοντας έτσι την ενσυναίσθηση και τη συνεργασία της ομάδας.

Ως προς το εκπαιδευτικό δράμα, από τη δεκαετία του '60 έως τη δεκαετία του '90, αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως δομημένη παιδαγωγική μέθοδος που με βάση τη θεατρική τέχνη συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού (Τσιάρας, 2014, σ. 23). Εφαρμόζεται στο πλαίσιο της θεατρικής αγωγής, αλλά και ως διδακτικό εργαλείο για τη διδασκαλία άλλων

μαθημάτων, μεταβάλλοντας τον παθητικό τρόπο διδασκαλίας σε μία βιωματική, ζωντανή και ευχάριστη μαθησιακή εμπειρία (Κωστοπούλου, 2012, σ. 2).

Ως δομημένος τύπος βιωματικής μαθησιακής διαδικασίας, το εκπαιδευτικό δράμα ενισχύει τη συναισθηματική, προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, προάγοντας παράλληλα την κατανόηση του εαυτού τους και του κοινωνικού τους περιβάλλοντος (Αυδή & Χατζηγεωργίου, όπως αναφέρεται σε Καλεσοπούλου, 2017, σ. 112). Μέσα από την αλληλεπίδραση με τους άλλους και τη σύνδεση της σκέψης με τη σωματική δράση, τα παιδιά μαθαίνουν να κατανοούν τον εαυτό τους, τις ικανότητές τους και τα όριά τους σε σχέση με το περιβάλλον και τους συμμαθητές τους (Τσιάρας, 2016, σ. 31).

Το εκπαιδευτικό δράμα δίνει έμφαση στη βιωματική μάθηση και τον συλλογικό στοχασμό, καθώς η γνώση αναδύεται μέσα από τις ενεργές επιλογές και αποφάσεις των παιδιών με τον/την εκπαιδευτικό να καθοδηγεί και να ενθαρρύνει την όλη διαδικασία (Πίγκου-Ρεπούση, 2019). Εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι στο εκπαιδευτικό δράμα προσεγγίζουν τη γνώση, με κύριο μέλημα την εμπειρία της ανακάλυψης και όχι το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού περιλαμβάνει τη δημιουργία κατάλληλων δομών, την επιλογή ενδιαφερόντων θεμάτων και δραστηριοτήτων, την ενίσχυση της δημιουργικότητας και της συλλογικής σκέψης, καθώς και την προώθηση της εξερεύνησης, της μάθησης και της κριτικής σκέψης (Johnson & O' Neill, όπως αναφέρεται στον Yasar, 2006, σ. 19).

Το εκπαιδευτικό δράμα, όπως και το θεατρικό παιχνίδι, εξελίσσεται μέσα από στάδια όπως είναι: η προθέρμανση, η έκφραση, ο αυτοσχεδιασμός, η σύνθεση και ο αναστοχασμός. Το παιδί βρίσκεται στο επίκεντρο της μάθησης, αλληλεπιδρά με την ομάδα και αναπτύσσει κριτική σκέψη, κοινωνική υπευθυνότητα και βαθύτερη κατανόηση κοινωνικών ζητημάτων. (Oedemotland, 2020, σ. 177). Παραδείγματος χάριν, μία τάξη Β΄ Γυμνασίου με 22 μαθητές, συμμετείχε σε δίωρη άσκηση εκπαιδευτικού δράματος με θέμα *Η σημασία της συνεργασίας*, στο πλαίσιο διαθεματικής εργασίας με φιλόλογο. Οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες και ρόλους, εργάστηκαν πάνω σε θεατρικό κείμενο σχολικής εκδήλωσης, ανέλαβαν ρόλους οργανωτή συζήτησαν στρατηγικές και παρουσίασαν σκηνές. Αναδείχθηκε η ανάγκη για επικοινωνία, συνεργασία και δημιουργική σκέψη. Προκλήσεις όπως συγκρούσεις και διαχείριση χρόνου αντιμετωπίστηκαν με σαφείς κανόνες, σύντομη καθοδήγηση και ενθάρρυνση της ενσυναίσθησης. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε με ομαδική συζήτηση και προφορική ανατροφοδότηση, εστιάζοντας στα συναισθήματα και τις επιλογές των μαθητών. Σε ένα άλλο παράδειγμα, με θέμα τη διαφορετικότητα, μία τάξη Γ΄ Λυκείου με 23 μαθητές, συμμετείχε σε άσκηση εκπαιδευτικού δράματος διάρκειας δύο ωρών με θέμα *Η επικοινωνία πέρα από τις λέξεις*. Με την καθοδήγηση του εμψυχωτή δημιουργήθηκε μια τεχνητή σύγκρουση μεταξύ των μαθητών εν γνώσει τους και με αφορμή τον μύθο του Οιδίποδα. Η διαφωνία μεταφράστηκε από τους μαθητές σε βουβή σκηνή. Οι μαθητές άλλαζαν ρόλους και οπτικές, ώστε να αντιληφθούν πώς η διαφορετικότητα επηρεάζει την κατανόησή τους. Εκφράζοντας συναισθήματα μέσω χειρονομιών, εκφράσεων και τόνου φωνής, οι μαθητές επικοινωνήσαν χωρίς να μιλούν. Αναλαμβάνοντας ρόλους και ανακαλύπτοντας την οπτική γωνία του άλλου. Κατά την ανατροφοδότηση, η ομάδα επεσήμανε τα οφέλη της επικοινωνίας πέρα από τις αφορμές της διαφωνίας.

Συμπεράσματα

Με τη συνεχή και οργανωμένη αξιοποίηση του εκπαιδευτικού δράματος και του θεατρικού παιχνιδιού, προσφέρεται πολύτιμη εμπειρία μάθησης μέσα από την ενεργό συμμετοχή των

μαθητών στη σχολική τάξη. Η ανάθεση του μαθήματος σε θεατροπαιδαγωγούς εξασφαλίζει την ποιότητα και την παιδαγωγική αξία των δράσεων, καθώς μόνο εκείνοι φέρουν την απαραίτητη εξειδικευμένη γνώση για να αναλάβουν τον ρόλο του εμπνευστή - εκπαιδευτικού. Με αυτόν τον τρόπο, το θέατρο μπορεί να αποτελέσει αναντικατάστατο παιδαγωγικό εργαλείο και βασικό πυλώνα για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, προάγοντας τη δημιουργικότητα, τη φαντασία, τη βιωματική μάθηση και τη συναισθηματική ανάπτυξη σε κάθε σχολική αίθουσα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Βενιέρη, Φ. (2017). *Μουσικακό θέατρο: Ιστορικές διαδρομές & σύγχρονες λειτουργίες*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Διαθέσιμο σε: <http://hdl.handle.net/10442/hedi/39972> [Προσπελάστηκε 10 Δεκεμβρίου 2025].
- Γραμματάς, Θ. (1999). *Fantasyland: Θέατρο για παιδιά και νεανικό κοινό*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Καλεσοπούλου, Δ. (2017). Το Εκπαιδευτικό Δράμα ως εργαλείο διερεύνησης της έννοιας της αλληλεγγύης στον πολιτισμό. *Museumedu* 4, 109-136.
- Κοντογιάννη, Α. (2008). *Μαύρη αγελάδα-άσπρη αγελάδα. Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Τόπος.
- Κωστοπούλου, Α. (2012). Το εκπαιδευτικό δράμα στη διδασκαλία των λογοτεχνικών κειμένων του Ανθολογίου Γ' & Δ' Δημοτικού. *Mare Ponticum*. Διαθέσιμο σε https://mareponticum.bscc.duth.gr/pages/volumes/conf_2012.html [Προσπελάστηκε 10 Δεκεμβρίου 2025].
- Oedemotland, S. (2020). Exploration through Process Drama with Kindergarten Children. In *Children's Exploration and Cultural Formation*, (M. Hedegaard & E.E. Odegaard, eds.), International Perspectives on Early Childhood Education and Development 29. Springer, 173-185.
- Πίγκου-Ρεπούση, Μ. (2019). *Εκπαιδευτικό Δράμα: Από το Θέατρο στην Εκπαίδευση. Θεωρητική Χαρτογράφηση του Πεδίου*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Τσιάρας, Α. (2014). *Η αναπτυξιακή διάσταση της διδακτικής του δράματος στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Τσιάρας, Α. (2016). *Η Αυτοσχέδια Θεατρική Έκφραση στη σχολική Τάξη*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Yasar, M. (2006). An ethnographic case study of educational drama in teacher education settings: Resistance, community, and power [Doctoral dissertation, The Ohio State University]. OhioLINK Electronic Theses and Dissertations Center. https://etd.ohiolink.edu/acprod/odb_etd/ws/send_file/send?accession=osu1149082511&disposition=in_line [Προσπελάστηκε 10 Δεκεμβρίου 2025].

Εμμανουήλ (Μάνος) Καβίδας

Έχει σπουδάσει Θεατρολογία, Θεολογία και Παραστατικές τέχνες. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και του Τμήματος Θεολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει μεταπτυχιακές σπουδές στη Θρησκειολογία – Φιλοσοφία της Θρησκείας (ΕΚΠΑ) και στη Θεατρολογία (ΠΑΠΕΛ). Από το 2012 δραστηριοποιείται σε παραστάσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα και σκηνοθετικές συνεργασίες, ενώ διδάσκει σε ΙΕΚ, ΚΔΑΠ, ΣΑΕΚ και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Συμμετέχει σε επιμορφώσεις και συλλόγους θεάτρου και εκπαίδευσης, με δημοσιεύσεις σε θεολογικά και πολιτιστικά περιοδικά.

Στοιχεία επικοινωνίας: E-mail < KAVIDAS.EM@hotmail.com >